

Ett större försvar kräver politiska prioriteringar – inte lån

Som nybliven uppsalastudent i slutet av 1990-talet tedde sig framtiden ljus. Visserligen var klimathotet en orosfaktor även då, men när det gällde demokrati och fred verkade det närmast självklart att utvecklingen skulle gå i positiv riktning. Francis Fukuyama förutspådde liberal demokrati som den ultimata styrelseformen,¹ och demokratier krigar inte mot varandra fick vi lära oss under föreläsningarna i statskunskap.

När min son och hans klasskamrater våren 2025 tar studenten är bilden en annan. Krig i vårt omedelbara närområde känns inte längre som en omöjlighet. Med ett aggressivt Ryssland med stormaktsambitioner och ett USA med tveksamma lojaliteter är det tydligt att Europa behöver ta större ansvar för sin säkerhet.

Det är därför bra att samtliga riksdagspartier i juni presenterade en överenskommelse om att öka försvarsutgifterna, enligt NATO:s nya riktlinjer. Dessa anger att medlemsländerna ska lägga fem procent av BNP på försvaret, fördelat på 3,5 procent militärt och 1,5 procent civilt försvar. Om det svenska civilförsvaret behöver expandera för att nå nivån återstår att se – det beror på hur civilförsvar definieras i riktlinjerna. För det militära försvaret är det dock tydligt att det krävs en ökning; vår nuvarande nivå uppgår till 2,4 procent av BNP.²

Det handlar alltså om en ökning motsvarande en procent av BNP, eller ca 65 mdr kr i dagens penningvärde. Ökningen till 3,5 procent av BNP planeras emellertid ske gradvis och nås först runt 2030. Om ökningen blir linjär innebär det att var och en av de fem budgeterna t o m 2030 behöver avsätta ca 13 mdkr av det s k reformutrymmet, vilket brukar uppgå till ca 30–40 mdkr per år. De ökade militära utgifterna kommer därmed att kräva omprioriteringar i statsbudgeten. Det behövs politiska beslut om huruvida försvarsökningen ska finansieras via utgiftssidan, genom att andra områden får stå tillbaka, eller inkomstsidan – skatter – eller bådadera.

Juniöverenskommelsen innebär emellertid att prioriteringarna skjuts på framtiden; ökningen till 3,5 procent av BNP 2030 ska i stället lånefinansieras. Lånefinansieringen ska därefter successivt fasas ut och upphöra helt 2035 då full finansiering ska vara på plats. Enligt överenskommelsen får den ökade skuldsättning detta innebära uppgå till maximalt 300 mdr kr vilket motsvarar ca fem procent av BNP.

Givet att det handlar om en stor ökning av försvarsutgifterna kan det vid

¹ Fukuyama, Francis (1992), *The End of History and the Last Man*, Free Press.

² <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/forsvarsbudget/>.

första anblick te sig rimligt att finansiera delar av den med lån, särskilt som den offentliga skuldsättningen i nuläget är låg, runt 34 procent av BNP. Så som vi diskuterar i Finanspolitiska rådets årsrapport 2025³ finns det dock invändningar mot lånefinansieringen.

Den huvudsakliga invändningen är att det handlar om en permanent – inte tillfällig – utgiftsökning. Låt oss illustrera med ett privatekonomiskt exempel: De flesta tycker nog att det är OK att ta ett lån för att köpa bostad. Det handlar om en stor tillfällig utgift och ett lån tillåter att denna kostnad ”smetas ut” över tid. Att låna till löpande utgifter, som mat och kläder, är dock knappast något privatekonomiskt hälsotecken. Den som går till banken för att motivera ett sådant lån får sannolikt i stället rådet att prioritera om i hushållsbudgeten.

När det gäller offentlig sektor finns flera angelägna områden där låntagande, likt vid privata bostadsköp, är motiverat eftersom det handlar om en temporär utgiftspuckel. Den nu planerade ökningen av försvarsutgifter hör inte dit. Den handlar ju om en gradvis upptrappning till en varaktigt högre utgiftsnivå – inte om en tillfällig kostnad. Att lånefinansiera under en övergångsperiod innebär att de nödvändiga prioriteringar som behöver göras skjuts på framtiden. Ett sätt att se det är att nuvarande regerings reformer prioriteras på bekostnad av framtida regeringars. En högre skuldnivå innebär ökade räntebetalningar framledes, och därmed mindre pengar över till annat.

En ytterligare nackdel med att lånefinansiera försvarsutgifter är att det minskar möjligheten att använda lån för att finansiera åtgärder där det faktiskt handlar om en tillfällig utgiftspuckel. Det finns många exempel på områden – miljö och energi, kommunala VA-system – som kommer kräva investeringar framöver. Möjligheten att öka den offentliga skuldsättningen bör sparas för sådana åtgärder.

Det kan slutligen noteras att lånefinansieringen strider mot det finanspolitiska ramverk som politikerna har åtagit sig att följa – både mot dagens överskottsmål och det balansmål som planeras införas 2027. Detta framgår i den politiska överenskommelsen, men den motivering till avsteget som ges är knapphändig. Där konstateras helt enkelt att: *”De ytterligare investeringar som kommer att krävas för att säkra Sveriges försvarsförmåga ryms på kort sikt inte inom det föreslagna balansmålet.”* Även om en kan ha viss förståelse för att det är en utmaning att fatta beslut som uppåddar medel till försvarsökningen, så handlar det förstas om politiska prioriteringar. Politikerna väljer helt enkelt att öka skuldsättningen för att få lite respit i frågan om hur ökningen av försvarsutgifterna ska finansieras.

Även om en ökad skuldsättning för Sveriges del i nuläget knappast utgör någon offentligfinansiell fara, så innebär det en risk ur ett politiskt betensedeperspektiv. Avsteg från ramverkets principer – här lånefinansiera till permanent högre utgifter – bör sitta långt inne; om de görs för lättvindigt och

³ <https://www.fpr.se/publikationer/arsrapporter.html>.

frekvent finns det risk att de urholkar ramverkets betydelse. Givet hur snabbt länders statsfinansiella situation kan försämrats, på senare år exemplifierat av Finland, är detta relevant trots att vår situation i dag är förmånlig.

Karin Edmark